

Mikrofinanse w Europie: Ankieta dla członków EMN-MFC

RAPORT 2014/2015

European
Commission

With financial support from
the European Union

Streszczenie

Fabrizio Botti
Diego Luigi Dagradi
Luca Maria Torre

Streszczenie

Siódma edycja Raportu o mikrofinansach w Europie zawiera przegląd zmian w sektorze w zakresie charakterystyki instytucjonalnej, portfela kredytowego oraz wyników finansowych i społecznych w latach 2014-2015. Dane te zebrane zostały poprzez badanie ankietowe, przeprowadzone po raz pierwszy wspólnie przez European Microfinance Network (EMN) i Microfinance Centre (MFC). Względem poprzednich edycji, w Ankiecie EMN-MFC z 2014-2015 poprawiono kryteria doboru uczestników – 149 instytucji, które wzięły udział w badaniu, należało do uprzednio wyselekcjonowanej grupy podmiotów udzielających mikrokredytów, tj.

były to organizacje członkowskie sieci EMN i MFC (66 instytucji) oraz członkowie Stowarzyszeń Krajowych zrzeszonych z EMN (83 instytucji). Dane ilościowe i informacje zebrane poprzez kwestionariusz Ankiety zestawiono z wywiadami jakościowymi przeprowadzonymi wśród kluczowych europejskich kredytodawców z sektora. W rezultacie, wspólny raport EMN i MFC ukazuje europejski sektor mikrofinansów w szerokiej perspektywie, umożliwiając tym samym stworzenie spójnego zestawu danych panelowych na przyszłe lata.

KLUCZOWE USTALENIA

Podejście badawcze

Przegląd europejskiego sektora mikrofinansów w latach 2014-2015 oparto na danych zebranych wśród członków European Microfinance Network (EMN), Microfinance Centre (MFC) oraz członków Stowarzyszeń Krajowych zrzeszonych z EMN.

Zróżnicowanie instytucjonalne europejskiego sektora mikrofinansów

Grono uczestników Ankiety EMN-MFC 2014-2015, wywodzące się z 22 krajów (w tym 14 państw członkowskich UE), było silnie zróżnicowane. Choć wciąż widoczne są różnice w trajektorii rozwoju instytucji mikrofinansowych między Europą Wschodnią a Zachodnią, dostrzeżono potencjał na zblizenie.

Instytucje udzielające mikrokredytów wykorzystywały rozmaite modele instytucjonalne i działały w zróżnicowanych porządkach prawnych i ramach regulacyjnych. Choć większość uczestników stanowiły instytucje niebędące bankiem (60%) oraz organizacje pozarządowe (31%), w badaniu udział wzięły również m.in. banki komercyjne, spółdzielnie/spółdzielnie kredytowe, a także organy rządowe.

Zróżnicowany, dynamiczny i relatywnie młody – taki obraz europejskiego sektora mikrokredytowego uzyskano po przebadaniu 149 instytucji. Większość respondentów (77%) rozpoczęła swoją działalność w sektorze

po 1995 roku. Mniej więcej połowa badanych rozpoczęła działalność w między rokiem 1995 a 2004.

Integracja finansowa (72%) i tworzenie nowych miejsc pracy (70%) zostały wskazane przez zdecydowaną większość respondentów jako ich główna misja. W dalszej kolejności wymieniano promocję mikroprzedsiębiorczości (60%) oraz integrację społeczną i ograniczanie ubóstwa (59%). Mniejszy odsetek wymieniał wsparcie mniejszości etnicznych i/lub imigrantów czy też zatrudnienie ludzi młodych (w wieku 18-25 lat).

Dla ponad połowy instytucji działalność związana z udzielaniem mikrokredytów, stanowiła ich główną specjalizację, odpowiadającą ponad 75% ich całkowitego obrotu. W 2015 roku całkowita liczba płatnych pracowników w przeliczeniu na pełny etat (FTE) wyniosła 7.076, z czego 56% stanowiły kobiety. Znaczący był też udział instytucji zatrudniających poniżej 10 osób (42%).

KLUCZOWE USTALENIA

Różnorodność instytucjonalna

Badanie 149 instytucji z 22 krajów ukazało różnorodność w zakresie modeli instytucjonalnych (choć przeważały instytucje niebędące bankiem i organizacje pozarządowe), względnie młody wiek (większość instytucji rozpoczęła działalność po roku 1995) oraz przeważające skoncentrowanie na integracji finansowej oraz tworzeniu miejsc pracy.

Mikrokredyty - trendy i skala działalności

W latach 2014-2015 zarówno całkowity wolumen jak i liczba udzielonych mikrokredytów wykazywały tendencję wzrostową. W 2015 roku badane instytucje udzieliły w sumie 555.834 pożyczek (12% wzrost względem 2014) na łączną wartość niemal 1,6 miliarda EUR (wzrost o 16%).

W 2015 roku badane instytucje obsłużyły 747.265 aktywnych pożyczkobiorców (wzrost o 13% względem 2014), a wartość portfela należności brutto osiągnęła 2,5 miliarda euro (wzrost o 15%).

Należności przeznaczone były w przeważającej części na działalność gospodarczą (71% łącznej wartości; 75% w 2014). Tym samym, zwiększył się udział pożyczek osobistych (29% łącznej wartości w 2015) z uwagi na szybki wzrost ich liczby i wartości w stosunku do mikrokredytów na działalność gospodarczą.

W 2015 całkowita liczba aktywnych pożyczkobiorców, którzy uzyskali wsparcie poprzez mikrokredyty na działalność gospodarczą, wyniosła 402.365. We wspomnianym okresie badane instytucje udzieliły w sumie 220.305 mikrokredytów dla przedsiębiorstw (wzrost o 8% w stosunku do 2014), o łącznej wartości 917 mln EUR (wzrost o 6%).

Badanie ujawniło także, że w 2015 co najmniej 207.983 przedsiębiorstw otrzymało wsparcie w postaci mikrokredytów, z czego większość stanowiły przedsiębiorstwa nierejestrowane oraz działalności prowadzone na własny rachunek. Całkowita liczba przedsiębiorstw, które w 2015 roku otrzymały wsparcie ze strony badanych instytucji wzrosła o 9% względem 2014 roku.

W 2015 badane instytucje udzieliły w sumie 332.529 mikrokredytów (wzrost o 15% względem 2014), o łącznej wartości 654 mln EUR (wzrost o 34%). W tym samym roku liczba aktywnych pożyczkobiorców wspieranych pożyczkami osobistymi wyniosła 344.900.

Pożyczki osobiste i na działalność gospodarczą istotnie różniły się od siebie pod względem zasad i warunków. Zasadniczo, pożyczki osobiste opiewały na wyraźnie mniejsze sumy od tych na działalność gospodarczą (średnio 1.697 EUR vs 7.947 EUR), miały krótszy okres spłaty (średnio 30 miesięcy vs 41 miesięcy) i były droższe (średnia stopa oprocentowania na poziomie 19% vs 10,7%).

W odniesieniu do klientów, zarówno zaciągających kredyty osobiste jak i na działalność gospodarczą, badane instytucje wykazywały częściowe ukierunkowanie na określone grupy docelowe, wyszczególnione w Ankiecie, tj. mieszkańców wsi lub miast, bezrobotnych, zatrudnionych lub pobierający zasiłek, kobiety, mniejszości etniczne, osoby w wieku 18-25 lat, niepełnosprawnych czy też osoby wykluczone finansowo. Tym niemniej, instytucje dywersyfikowały swoje ryzyko portfela świadcząc usługi na rzecz pożyczkobiorców w trudnej sytuacji wywodzących się z kilku grup (średnio więcej niż z 4), tak by ograniczyć udział każdej z tych grup w całkowitej liczbie swoich pożyczkobiorców.

KLUCZOWE USTALENIA

Skala działalności

- W ujęciu wspólnym członkowie EMN-MFC znacząco przyczynili się do poszerzenia skali sektora zarówno pod względem liczby jak i wartości udzielonych mikrokredytów.
- Portfel należności był przede wszystkim przeznaczany na cele działalności gospodarczej, choć w latach 2014-2015 wzrosła liczba klientów zaciągających pożyczki na cele osobiste.
- W zakresie wsparcia przedsiębiorczości, w roku 2015 łącznie 402.365 aktywnych pożyczkobiorców otrzymało pomoc w postaci mikrokredytów na działalność gospodarczą.

Usługi niefinansowe jako element powszechny w europejskim sektorze mikrofinansowym

Równoczesne świadczenie usług finansowych i niefinansowych to cecha charakterystyczna znacznej części badanych instytucji.

Znikomy odsetek organizacji proponował usługi finansowe wykraczające poza pożyczki osobiste lub na działalność gospodarczą, tym niemniej były to, m.in. ubezpieczenia (4%), prowadzenie rachunków bieżących (3%), hipoteki (3%), bankowość mobilna (1%) oraz usługi przelewów pieniężnych (1%). Wyjątek stanowiły instytucje udzielające dużych pożyczek na działalność gospodarczą (>25.000 EUR dla mikroprzedsiębiorstw i MŚP, 42%) oraz takie, które oferowały produkty oszczędnościowe (18%). Choć zielone mikrofinanse wciąż stanowią w Europie nowy i nie w pełni rozwinięty trend, prawie jedna trzecia respondentów zadeklarowała, że

promuje lub zamierza promować praktyki przyjazne środowisku poprzez mikrokredyty na OZE, efektywność energetyczną oraz na działalność sprzyjającą środowisku.

Znaczna część badanych instytucji świadczyła usługi niefinansowe (58% uczestników badania). Najbardziej rozpowszechnionymi formami tych usług były usługi rozwoju biznesu (BDS, 32%), edukacja finansowa (31%) oraz mentoring (30%). Instytucje mikrofinansowe w większości zinternalizowały świadczenie usług i dostarczenie produktów niefinansowych (88% z 85 instytucji). Usługi dostarczano poprzez „kontakt osobisty” (56%) lub łącząc kontakt osobisty z metodami on-line (40%).

KLUCZOWE USTALENIA

Skala działalności

Większość badanych instytucji deklarowała zintegrowane podejście do mikrofinansów, łączące dostarczanie produktów finansowych (przeważnie pożyczek osobistych i na działalność gospodarczą) z usługami niefinansowymi (głównie BDS, edukacją finansową oraz mentoringiem).

Wyniki finansowe: poprawa kondycji i sprawozdawczości finansowej

Znacząca część badanych instytucji udostępniała wiarygodne dane dotycząc wyników finansowych, co licuje z trwającym procesem dojrzenia europejskiego sektora mikrofinansowego, a także świadczy o stopniowym rozwoju systemów zarządzania informacjami, jak i o potencjale instytucjonalnym wystarczającym do sprostania standardowym wymogom sporządzania raportów.

Trendy w wynikach finansowych jak i jakości portfela wykazały, z wyjątkiem kilku odrębnych i krytycznych przypadków, rosnącą rentowność europejskiego sektora mikrofinansów.

W odniesieniu do jakości portfela, zaobserwowano ogólną poprawę w latach 2014-2015: spadek PAR30 z 10,4% do 9,7% oraz umorzeń – z 2,8% do 2,6%.

Ogólna stabilność finansowania, mierzona stopą zwrotu z aktywów (ROA), stopą zwrotu z kapitału własnego (ROE) oraz samowystarczalnością operacyjną (ang. operational self-sufficiency, OSS), była niższa u instytucji z Europy Zachodniej niż u tych ze wschodniej części kontynentu – gdzie działały najstabilniejsze instytucje, osiągające najlepsze wyniki finansowe. Ogółem średnia ROE wzrosła z 2,8% w 2014 do 5,7% w roku 2015. Za ten trend odpowiadają przede wszystkim instytucje z Europy Wschodniej, gdzie ROE wzrosła ponad dwukrotnie (z 3,6% do 7,7%). W krajach Zachodnich, przeciętna ROE spadała i była ujemna. ROA (3% w 2015) jak i OSS (90,6% w 2015) nie uległy większym zmianom w badanym okresie. W roku 2015 spośród 94 instytucji jedynie 43 wykazały samowystarczalność operacyjną. Ze wspomnianych 43 tylko siedem z nich działało na terenie Europy Zachodniej.

KLUCZOWE USTALENIA

Wyniki finansowe

- Wyniki finansowe ukazują ogólną tendencję pozytywną: zrównoważenie utrwała się, a jakość portfela wzrasta.
- Większość operacyjnie zrównoważonych instytucji, osiągających najlepsze wyniki finansowe, działało w krajach Europy Wschodniej.

Mikrofinanse w Europie: Ankieta dla członków EMN-MFC

RAPORT 2014/2015

European
Commission

With financial support from
the European Union